

Barnets rettigheder og situation

Tale¹ holdt på Den nordiske Familiekongres i Jönköping, Sverige, som den 14.-16. maj i år satte fokus på katolske familiers situation i de nordiske lande.

Af Maria Elizabeth Fongen²

Ærede forsamling,

Det er med bævende hjerte og med den største ydmyghed, at jeg er gået til opgaven med at tale om barnets rettigheder og situation. Jeg er en simpel lægkvinde uden nogen form for teologisk baggrund og jeg kan derfor kun tale ud fra mine egne erfaringer med Guds forsyn i mit liv som hustru og mor, og den tjeneste jeg i snart otte år har udført hos Oslo Katolske Familiecenter.

INDLEDNING

I dette foredrag vil jeg først se på de rettigheder barnet har gennem den civile lovgivning og sammenligne den med den ret, det har fået af Gud sådan som vi kan læse det ud af de menneskelige relationer og Den hellige Skrift. Derefter vil jeg give et overblik over den virkelighed, som børn i dag lever under i vores del af Europa. Endelig vil jeg se på hvordan barnets naturgivne og Gudgivne ret kan opfyldes og hvilke veje vi kan gå for at børn bliver endnu mere velkomne i vore liv og vore samfund.

1. BARNETS RETTIGHEDER

Det 20. århundrede er ofte blevet kaldt barnets århundrede, fordi man internationalt set er blevet bevidst om børns specielle sårbarhed og deres psykiske og fysiske behov, og man fandt det nødvendigt at formulere fælles principper, der tager specielt vare om de yngste af menneskehedens medlemmer.

Kort historik

Jeg skal her give en hurtig kronologisk opremsning af de vigtigste internationale aftaler med børn som hovedmålgruppe. Vi bemærker, at *Genève-erklæringen om barnets rettigheder* blev vedtaget allerede i 1924 efter udkast fra den engelske kvinde Eglantyne Jebb, der inspirerede til dannelsen af organisationen Red Barnet. I 1959 blev *Erklæringen om barnets rettigheder* vedtaget af FNs generalforsamling den 20. november. Den blev anerkendt i *Verdenserklæringen om menneskerettighederne* og i *Den internationale konvention om civile og politiske rettigheder*, og i *Den internationale konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder* – begge vedtaget af FN i 1966 og trådt

---

¹ Oversat og redigeret af Niels Messerschmidt

² Maria Elizabeth, født 1960. Gift, 12 børn. Cand. phil. med kinesisk hovedfag fra universitet i Oslo. Har været aktiv i katolsk ungdomsarbejde siden 1980. Tilknyttet Oslo Katolske Familiecenter.

i kraft i 1976. Endelig blev *FNs Børnekonvention* vedtaget den 20. november 1989 – en konvention, som alle de nordiske lande har tiltrådt. På baggrund af ny viden om børn erhvervet op gennem 1990'erne, udarbejdede FN i 2000 en række tillægsprotokoller med relation til børn og væbnede konflikter, børneprostitution og -pornografi.

Det er interessant her at nævne de principper *Genève-erklæringen om børns rettigheder* af 1924 bygger på:

1. Børn må have adgang til de nødvendige midler til en normal udvikling, såvel materielle som åndelige.
2. Sultende børn skal have adgang til mad; syge børn skal have adgang til medicin; tilbagestående børn skal hjælpes; kriminelle børn skal rehabiliteres, og samfundet må tage hånd om forældreløse og hjemløse børn.
3. Børn skal være de første til at modtage hjælp under kriser.
4. Børn skal bringes i en situation, så de kan tjene til deres udkomme og de skal beskyttes mod enhver form for udnyttelse.
5. Børn skal opdrages i bevidstheden om at deres evner skal bruges til at tjene deres medmennesker.

FNs børnekonvention

Ser vi nærmere på *FNs børnekonvention*, som er den nyeste og mest udbredte konvention, varetager den grundlæggende aspekter ved barnets tilværelse:

Alle stater, som har tilsluttet sig *FNs Børnekonvention*, forpligter sig til at beskytte barnet med enhver form for diskriminering, fremme dets trivsel, respektere forældrenes og slægtens rettigheder overfor barnet samt sikre det retten til liv. Endvidere har barnet ret til et navn, til statsborgerskab, til at kende og få omsorg fra sine forældre, at bevare sin identitet med hensyn til oprindelse, ikke at blive adskilt fra sine forældre imod egen vilje (med mindre hensynet til barnets tarv taler for det), og til genforening i familien. Barnet skal sikres retten til at ytre sig frit og til at blive hørt i alle sager, der angår det. Barnets tanke-, samvittigheds- og religionsfrihed skal respekteres af de undertegnede parter og disse skal stræbe efter at sikre princippet om begge forældres ansvar for opdragelse af barnet. Konventionen fastslår, at forældrene har hovedansvaret for barnets opdragelse og udvikling. De stater, som har ratificeret *FNs Børnekonvention*, forpligter sig til gennem deres lovgivning at beskytte barnet mod fysisk og psykisk vold, skade, misbrug eller vanrøgt af enhver form. Børn, som adopteres, flygtningebørn, børn med handicap eller sygdom, samt børn fra minoriteter skal man tage særlige hensyn til. Barnets ret til lægehjælp, social sikring, en tilstrækkelig levestandard og uddannelse bliver specielt fremhævet. Børn skal beskyttes mod økonomisk udnyttelse eller børnearbejde, og det har ret til hvile, fritid og deltagelse i kulturlivet. Børn skal desuden beskyttes mod rusmidler, seksuelt misbrug, bortførsel, salg, handel eller rekruttering til væbnede styrker. Endelig skal man tage specielt vare om børn, der begår kriminelle handlinger og de må ikke fængsles, hvis de er under 15 år og idømmes dødsstraf, hvis de er under 18 år.

FNs Børnekonvention slutter med at sige noget meget vigtigt, nemlig at intet i denne konvention skal have virkning på nogen bestemmelse, der er gunstigere med hensyn til virkeliggørelse af barnets rettigheder og som kan være indeholdt i en deltagerstats lovgivning eller den for staten gæl-

dende internationale ret.³ Dette åbner for en høj grad af frihed for lande eller organisationer til altid at kunne forbedre børns rettigheder og levevilkår. I en række europæiske lande gøres der store anstrengelser for at få vedtaget et generelt forbud mod fysisk afstraffelse af børn, og dette er allerede gældende flere steder, men der mangler stadig at få formuleret holdbare definitioner, som forbyder psykisk vold og afstraffelse af børn.

Ikke nok med jura

Der er altså iværksat flere væsentlige forhold omkring barnets menneskeværd og levevilkår. Desuden er det vigtigt ikke at stirre sig blind på konventioner og på den civile lovgivnings fortræffeligheder. Når vi taler om børns rettigheder må vi tydeligt skelne mellem de rettigheder, som barnet har gennem lovgivningen og den ret, som naturretten giver barnet og som sker ud fra et moralsk og værdibaseret grundlag. Vi har nemlig tilbøjelighed til at tro, at den civile lovgivning er nok til at sikre borgernes rettigheder, men vi bør tage med os den højst rettidige formaning, som pave Johannes Paul II gav os i sin anden encyklika *Dives in Misericordia* fra 1980, hvor han stiller det berettigede spørgsmål: ”Er juridisk retfærdighed tilstrækkelig?”⁴

Hvad mente han med dette? Selv om internationale konventioner eller hjælpeprogrammer tager udgangspunkt i principper om mere retfærdige samfundsstrukturer, mangler de ofte et værdigrundlag eller at en praktisk implementering af det. Der består en fare i, at man trods såkaldte ”humanistiske” erklæringer accepterer tingenes forrang over personerne⁵. I forhold til *FNs børnekonvention* ser vi, at selve definitionen på hvad et barn er, er mangelfuld på et væsentligt punkt – den overser helt det ufødte barn og mangler derfor bestemmelser, som tager vare om barnets liv fra undfangelse. Vi ser også, at barnets menneskeværd ikke er defineret som uendelig og derfor kan relativiseres.

Kærligheden er nødvendig

Et andet vigtigt punkt, som pave Johannes Paul II pegede på, er at juridisk retfærdig ikke er tilstrækkelig i sig selv, idet den dybereliggende kraft, kærligheden selv, ikke får lov til at forme menneskelivet i dets forskellige aspekter.⁶ Det betyder ikke, at juridisk retfærdighed i sig selv er mindreværdigt, men det viser nødvendigheden af at trække på de åndelige kræfter, som betinger selve retfærdighedens orden; kræfter, der er dybere end retfærdigheden selv.

For at konkretisere det: *FNs børnekonvention* nævner ikke begrebet ”kærlighed” med et eneste ord! Barnet tilkendes rigtignok en række højst nødvendige rettigheder, men retten til at tage imod kærlighed er ikke nævnt. I stedet bruges begrebet ”omsorg” og vi ved alle, at dette begreb er ganske relativt: Der er en uendelig stor forskel på omsorg, som gives ud af pligt og så en ubetinget, uselvsk kærlig, en dyb hengivenhed og anerkendelse af barnet som et ”du”.

---

³ FNs Børnekonvention, artikel 41

⁴ Johannes Paul II, *Dives in Misericordia* (1980), 12

⁵ Johannes Paul II, *Dives in Misericordia* (1980), 1: “... it also concerns many other dangers produced by a materialistic society which – in spite of ‘humanistic’ declarations – accepts the primacy of things over persons”.

⁶ Johannes Paul II, *Dives in Misericordia* (1980), 12: “The experience of the past of our own time demonstrates that justice alone is not enough, that it can even lead to the negation and destruction of itself, if that deeper power, which is love, is not allowed to shape human life in its various dimensions”.

Johannes Paul II påpegede, at grunden til at vor lovgivning ikke er tilstrækkelig beskyttende er, at mange af vore grundlæggende menneskelige og moralske værdier ikke længere holdes i hævd. Dette gælder ikke blot de kristne moralværdier, men også de rent menneskelige moralværdier og moralkultur. I særdeleshed gælder dette respekten for menneskelivet fra undfangelse til naturlig død, respekten for ægteskabets uopløselighed, respekten for familiens suverænitet og behov for stabilitet. Ved at sandheden i de menneskelige relationer bortfalder, og fordi vi alt for let henfalder til ren nyt-tetænkning, mister vi den dybe sans for det hellige, for vores forhold til Gud, og dermed sker der en umenneskeliggørelse af samfundet, et moralsk forfald både på individuelt niveau og i samfundet som et hele.

Ser vi på *Børnekonventionens* §7 stk. 1, der stadfæster barnets ret til omsorg fra sine forældre, ved vi i dag, at ordlyden er utilstrækkelig og at lobbyister i den vestlige verden arbejder på at omdefinere forældrebegrebet fra at være tokønnet til også at være enkønnet. Dette sker fordi vi ikke tydeligt nok har fremhævet den særstilling, som den livgivende relation mellem mand og kvinde har, men har bevæget os ind på en glidebane med hensyn til den mest grundlæggende struktur i samfundet. Vi har reduceret den menneskelige frugtbarhed til at være et spørgsmål om teknologiske muligheder og har mistet sansen for det hellige i mandens og kvindens samarbejde med Skaberen.

2. BARNETS I GUDS ØJNE

Lad os lave et lille tankeeksperiment og prøve at finde frem til en *Guddommelig børnekonvention* ved at betragte Guds eget syn på barnet. For at få øje på dette må vi opsøge Den hellige Skrift. Hvad siger den om barnet? Hvilke af Guds ord kan give os en ledetråd om barnets status i Guds rige?

Gud ønsker barnet

Vi kan hurtigt konstatere, at barnet har en helt særlig status i Guds hjerte. Der er i Bibelen mange henvisninger til børn og barnekår – her skal blot nævnes nogle få. Allerede i Skabelsesberetningen forstår vi, at det er Guds vilje at mennesket skal mangfoldiggøre sig. Barnet ses som frugten af ægteskabet. Herren siger til de første mennesker: ”Bliv frugtbare og talrige, opfyld jorden, og underlæg jer den” (1 Mos 1,28). Menneskene kaldes til at tage særligt ansvar for at tage imod og forvalte menneskelivet. I encyklikaen *Evangelium Vitae* (1995) siger pave Johannes Paul II, at dette ansvar når sit højdepunkt når det ægteskabelige samliv resulterer i nyt liv⁷. Alle, der har oplevet den glæde at blive mor genkender Evas begejstring, når hun lykkeligt udbryder: ”Jeg har skabt en mand ved Herrens hjælp” (1 Mos 4,1).

Frugtbarhed er en velsignelse

I Det gamle Testamente blev ufrugtbarhed regnet som en straf, mens børn blev anset som en velsignelse. I *Salme 127* udtrykkes det således: ”Sønner er en gave fra Herren, moderlivets frugt er lønnen” (Sal 127,3). Og i *Salme 128,3-6*:

Som en frugtbar vinstok
er din hustru i dit hus.
Som nyplantede oliventrær
sidder dine sønner omkring dit bord.

---

⁷ Johannes Paul II, *Evangelium Vitae*, 43

Ja, sådan velsignes den mand,
der frygter Herren.
Herren velsigne dig fra Zion,
så du ser Jerusalems lykke,
så længe du lever,
og så du får dine sønners sønner at se.

Øje for ufødt liv

Så flere skriftsteder omtaler Guds kærlighed til det ufødte barn. I *Salme 139* udtrykker salmisten en dyb ærbødighed for det under, som Gud udretter, når et nyt liv bliver til:

Det var dig, der dannede mine nyrer,
du flettede mig sammen i min mors liv.
Jeg takker dig, fordi jeg er underfuldt skabt,
underfulde er dine gerninger,
jeg ved det fuldt ud!
Mine knogler var ikke skjult for dig,
da jeg blev formet i det skjulte,
blev vævet i jordens dyb.
Da jeg endnu var foster, havde du mig for øje;
alle dagene stod skrevet i din bog,
de var formet,
før en eneste af dem var kommet⁸.

Hvilket smukt billede af Guds alvidenhed og Hans omsorgsfulde kærlighed til mennesket – helt ned til embryostadiet. Ikke et eneste øjeblik af vor tilværelse undgår vi Herrens kærlige blik; hvert eneste sekund af vor udvikling sker med hans viden og i henhold til Hans guddommelige plan.

I samme kategori må nævnes indledningen til profeten Jeremias bog (Jer 1,4-5):

Herrens ord kom til mig:
”Før jeg dannede dig i moders liv, kendte jeg dig,
før du kom ud af moders skød, helligede jeg dig;
jeg gjorde dig til profet for folkene”.

Igen ser vi hvordan Gud med sine egne ord forsikrer mennesket om, at det er ønsket og er erkendt af Ham allerede inden det undfanges, at det er forudbestemt til at fuldføre gerninger af guddommelige dimensioner, og at det med sit liv kan forkynde Guds kærlighed til sine medmennesker. Vi er alle planlagte og villet af Gud fra evighed af, og hvert eneste undfanget embryo indgår i en guddommelig plan, det har en rolle at spille – om det så kun lever få dage eller i hundrede år.

Det nye Testamente

Lad os gå til Det nye Testamente og se hvilken status barnet har bl.a. i Jesu Kristi øjne.

I denne sammenhæng er den vigtigste kendsgerning, at Guds Søn selv valgte at komme til verden som et spædbarn, undfanget ved Helligånden, født af Jomfru Maria. Beretningen om Jesu fødsel

---

⁸ Salme 139,13-16

viser i al sin kontrastrigdom, hvordan den Allershøjeste, Universets Herre, valgte at blive den allermindste og fattigste, hvordan Gud sendte sin Søn som et lille spædbarn – af kærlighed til menneskeheden, men også for at indbyde os til at elske Ham – i barnets uskyldige, sårbare skikkelse. Gennem barnet i Bethlehem viser Gud os, hvad Hans rige handler om – at give og at modtage kærlighed, at vie vore liv til og for hinanden. Det var kærligheden som var meningen!

Tredive år senere tager Jesus et lille barn i sine arme og siger: ”Hvis I ikke vender om og bliver som børn, kommer I slet ikke ind i Himmeriget” (Mat 18,3-4). Og vi forstår, at Han med sin egen indtræden i tiden selv havde opfyldt dette kriterium, men at Hans ydmyghed er et eksempel til efterlevelse for hver af os.

Forkærlighed for de små

Kristi mange udsagn om børn viser med al tydelighed Guds forkærlighed for de små og svage, for de uskyldige og rene af hjertet, for ydmyghed og erkendelse af behovet for hjælp. Saligprisningerne sammenfatter Guds riges kriterier for salighed og vi ser, at flere af dem beskriver barnets iboende egenskaber:

”Salige er de fattige i ånden, for Himmeriget er deres. (Mat 5,3)

Salige er de sagtmødige, for de skal arbejde jorden. (Mat 5,5)

Salige er de rene af hjertet, for de skal se Gud. (Mat 5,8)

Salige er de, som stifter fred, for de skal kaldes Guds børn. (Mat 5,9)”

Kristus går så langt som til at gøre barnlig sagtmødighed som en betingelse for at få adgang til Himmeriget. Vi læser i Mat 18,1-6: ”På den tid kom disciplene hen til Jesus og spurgte: ’Hvem er den største i Himmeriget?’ Han kaldte et lille barn hen til sig, stillede det midt iblandt dem og sagde: ’Sandelig siger jeg jer: Hvis I ikke vender om og bliver som børn, kommer I slet ikke ind i Himmeriget. Den, der ydmyger sig og bliver som dette barn, er den største i Himmeriget; og den, der tager imod sådan et barn i mit navn, tager imod mig. Men den, der bringer en af disse små, som tror på mig, til fald, var bedre tjent med at få en møllesten hængt om halsen og blive sænket i havets dyb”.

Videre bruger Jesus stærke billeder for at understrege, at barnet – og alle, der er som børn – har krav på den dybeste respekt. I Mat 18,10 siger Jesus: ”Se til, at I ikke ringeagter en af disse små. For jeg siger jer: Deres engle i himlene ser altid min himmelske Faders ansigt”. Den hellige kirkefader Johannes Chrysostomos hævdede, at med denne trussel river Kristus arrogancen ned på dem, der roser sig selv, for intet er så fjendtligt stemt mod kærligheden som hovmodet⁹. Og han viser samtidig hvilket mægtigt forsvar Gud har sat op omkring de små og de udstødte.

Vi bør også nævne Mat 19,13-14: ”Så bar de nogle små børn til Jesus, for at han skulle lægge hænderne på dem og bede; disciplene truede ad dem, men Jesus sagde: ’Lad de små børn være; I må ikke hindre dem i at komme til mig, for Himmeriget er deres’. Og han lagde hænderne på dem og gik derfra”.

---

⁹ Johannes Chrysostomos, *De Matthaesus*, prædiken 59,5

Barnet taler om Gud

Mat 21,15-16 giver et meget specifikt eksempel på hvordan børn, ofte ubevidst, men åbenbart inspireret, kan vidne om Gud. Episoden finder steder efter Jesus er redet ind i Jerusalem og folkemængden har hyldet Ham med jubelråb: ”Men da ypperstepræsterne og de skriftkloge så de undere, han gjorde, og da de så børnene på tempelpladsen, som råbte: ’Hosianna, Davids søn!’ blev de vrede, og de spurgte ham: ’Hører du ikke, hvad de siger?’ Men Jesus svarede dem: ’Jo, har I aldrig læst:

*Af børns og spædes mund
har du beredt dig lovsang?*

Børnene gentager åbenbart hvad de har hørt folkemængden råbe og dette irriterer ypperstepræsterne grænseløst, men Jesus irettesætter præsterne og de skriftkloge og bekræfter, at børnenes spontane opråb faktisk var en lovprisning af Gud i samklang med Skriften, som desuden tilkendegav, at Jesus var den ventede Frelser. Det smukkeste eksempel på et barns profeti om Gud er naturligvis øjeblikket hvor Jomfru Maria hilser på den gravide Elisabeth og hvor den ufødte Johannes Døberer hopper i hendes mave af fryd, da han fyldt af Helligånden fornemmer Herrens nærvær.

Det I har gjort ...

Til slut vil jeg henvise til dér, hvor Jesus tegner et billede af verdensdommen, Mat 25,40: ”Og kongen vil svare dem: Sandelig siger jeg jer: Alt, hvad I har gjort mod en af disse mine mindste brødre, det har I gjort mod mig”.

I beskrivelsen af verdensdommen taler Kristus naturligvis ikke kun om børn – han tænker på ethvert menneskeliv, der er på sit svageste, men barnet hører også ind under denne kategori: Det ankommer nøgent, sultent og sårbart ind i verden og har behov for et hjem og for pleje. Det bekræfter atter den hellige forpligtelse, vi som forældre er kaldet til. Vi behøver ikke at rejse langt væk for at redde sultne eller nødlidende. Vi har de mindste i vor umiddelbare nærhed, i vore egne hjem, og vi må aflægge Gud regnskab for hvad vi har gjort eller ikke har gjort imod dem.

Den guddommelige Børnekonvention

Hvis vi nu skal fuldføre vores tankeeksperiment med at skrive en *Guddommelig Børnekonvention*, kunne vi forsøgsvis foreslå følgende paragraffer:

§1: Ethvert barn er villet og ønsket af Gud allerede inden det blev undfanget i moders liv, og det har derfor retten til liv fra undfangelse til naturlig død.

§2: Ethvert barn har en særlig rolle i Guds frelsesplan, uanset udviklingsstadiet, genetisk, fysisk eller psykisk udrustning.

§3: Barnet er det ypperste billede på Gud selv.

§4: Den, der tager imod et barn i Jesu navn, tager imod Jesus selv.

§5: Barnet forkynder sandheden om Gud.

§6: Børn har ret på respekt og på beskyttelse, for deres hellighed og uskyld er så stor, at deres engle i himlen skuer Guds ansigt.

§7: Børn har ret til at komme til Jesus og få hans velsignelse, dvs. ret til at ledes til troen på Jesus.

§8: Himmelfriget tilhører børnene. Kun ved at blive som børn har vi plads i Guds rige. Den, der gør sig selv lille som et barn, er den største i Himmeriget.

§9: Jo mindre og mere sårbart et barn er, desto større krav har det på beskyttelse og omsorg.

§10: Alt, hvad vi gør eller undlader at gøre mod selv det allermindste barn, gør vi mod Kristus selv.

3. BARNETS SITUATION

Næste skridt er at se på barnets faktiske situation og vi må være forberedt på, at virkeligheden ofte står i stærk kontrast til både de civilretslige og de guddommelige forordninger.

God på det materielle plan

Jeg vil alligevel påstå, at børn i Norge generelt lever under meget gode forhold – materielt, sundhedsmæssigt og når det gælder udviklingsmuligheder. Mødrene har ret til skånejob under graviditeten, de har op til et års barselsorlov, en del faggrupper giver også fædre ret til fædreorlov, og barnets udvikling følges tæt af sundhedsklinikker: der gives gratis sundhedshjælp indtil barnets 12. år. I børnehaverne tilbydes alderstilpasset miljø og pædagogisk leg, skolerne tilbyder også i høj grad differentieret undervisning. Velfærdsgoderne omfatter børneforsikring med ekstrabeløb for eneforsørgere og børn med særlige behov, ret til ti dages orlov til pleje af børn under 12 år, skattefradrag for udgifter til pleje og pasning af børn under skolealderen.

Men materiel velfærd er ikke alt.

Retten til liv krænkes

Vi må med sorg konstatere, at barnets ret til liv, den mest grundlæggende af alle rettigheder, krænkes daglig som et resultat af de enkelte landenes lovgivning og gennem ændrede holdninger i befolkningen. Den hurtige udvikling på det teknologiske og biologiske område har dannet grundlag for en stor del af lovgivningen på bekostning af en etisk og moralsk refleksion over menneskets værdighed.

Indgreb i undfangelsen

Som et resultat af den seksuelle frigørelse har vi desværre grebet ind i den mest intime del af undfangelsen og har skilt seksualitetens forenende og frugtbare formål fra hinanden. Som pave Paul VI i 1968 advarede mod i *Humanae Vitae*, har den massive indførelse af præventionsmidler ført til en trivialisering og et skred i seksualmoralen ved at gøre det lettere for unge at miste moralloven af syne, at ægtepar lettere udsættes for fristelsen til utroskab, at ligeværdigheden mellem mand og kvinde ændres og ved at åbne for et nyttesyn på hinanden som objekter for selvtilfredsstillelse. Samfundsforskerne diskuterer stadig om behovet for at regulere antallet af barnefødsler med henvisning til den påståede overbefolkning¹⁰. *Humanae Vitae*'s glade budskab om, at kvinden og manden var ligeværdige partnere i forvaltningen af deres frugtbarhed og i samarbejdet med Skaberens, druknede i 1960'ernes oprørsmentalitet.

Men vi kan gå endnu længere: Præventionsmentaliteten har ført os til at tale om planlagte og uplanlagte børn i et enormt omfang, og de første giver forældrene social anseelse, mens de uplanlagte børn ofte ikke er ønskede. Har vi nogensinde ret til at kalde et barn for uønsket?

---

¹⁰ Paul VI, *Humanae Vitae* (1968), 17

Fertilitetsbehandling – et tveægget sværd

På det bioteknologiske område har vi de sidste 25 år grebet ind i de biologiske processer omkring undfangelsen af et menneske. I første række var det ønsket om at hjælpe ufrivilligt barnløse, der ansøgte forskerne til at udvikle metoder til assisteret behandling eller fertilitetsbehandling, men i denne iver så man ikke, at man smedede et tveægget sværd for at opfylde forældrenes ønske. Man fjernede nemlig undfangelsen fra samlejet, tredje parter blev tilbudt insemination – i form af assisterede sundhedspersonale og sæd- eller ægdonorer. Man overså, at ægtefællernes eksklusive deltagelse i samlejet havde til formål at beskytte det barn, som kunne blive undfanget ved samlejet, give det et identificerbart ophav og en samhørighed med to navngivne slægter.

Det, at adskille undfangelsen fra samlejet, har desuden fået utilsigtede og alvorlige konsekvenser i form af en stadig mere omfattende lovliggørelse af eksperimenter med mennesker på embryostadiet, og en globaliseret kommercialisering af menneskets frugtbarhed. I dag kan man fravælge fostre med uønskede genetiske egenskaber, skabe donorbørn og endda designerbabyer, der matcher forældrenes idealer, tilsidesætte det biologiske forældreskab. Fordi dette sker på mikroskopisk niveau forstår man ikke alvoren i de handlinger, som fostrene udsættes for.

Bioteknologi, fertilitetsbehandling og avanceret fosterdiagnostik er i dag værktøjer, som ikke længere kun anvendes til at hjælpe børn til verden, men i måske lige så høj grad anvendes til at få barnet ud af verden eller tjene gode penge på det. Vi er desværre nået så langt, at vi kan tale om et globalt børnemarked, der i fertilitetsklinikernes profithunger er leverandør til menneskehandlere, der udnytter kvinderne i udviklingslande som surrogatmødre og lader barnet blive en kastebold mellem forskellige mødre – biologisk mor, rugemor, surrogatmor, psykologisk mor, stedmor eller -fædre. En handel med fostre på tværs af kontinenterne forsvares med den forældrelykke, som klinikkerne forårsager, men få er klar over de objektive kendsgerninger: Kun en tredjedel af befrugtningforsøgene lykkes og de såkaldte overskydende fostre bliver ofte stillet til rådighed for forskning, og antallet af fostre, der med overlæg destrueres eller nedkøles, overstiger langt det antal, som fødes. På den måde fungerer klinikkerne både som livgivere og som bøddler.

Barnet instrumentaliseres

Barnet er med andre ord bliver forvandlet til et objekt for de voksnes drømme og jagt på status i stedet for at være blevet modtaget ubetinget for sin egen skyld inden for den ideelle ramme, som Gud gennem ægteskabet havde givet mennesket. Barnets behov er blevet kørt over af en rettighedstanke, der har antaget kravmentalitetens kendetegn. Resultatet er, at barnets behov for at blive modtaget med ubetinget kærlighed – uanset udseende, evner eller genetisk udrustning; dets naturlige ønske om at kende sine rødder og få kærlighed og omsorg fra sine biologiske forældre – i dag vanskeliggøres af lovgivningen i stadig flere lande. Paradoksalt nok er det barnet selv, der afslører det naturstridige heri og de voksnes selvbedrag, når det i sin mest enkle uskyld spørger efter sin far eller mor. Hvem lytter til barnets spørgsmål?

Abort

Abortspørgsmålet, der er det mest formørkede og bitreste kapitel i moderne tid, er en del af utallige kvinders smertelige erfaring, kvinder som ofte ikke så nogen anden udvej, fordi hverken deres nærmest eller samfundet støttede dem, da de mest trængte til det, og som er et dybt tragisk vidnesbyrd om hvor lukket menneskehjertet kan blive. Vi ved alle hvilken svøbe abortlovgivningen er: to børn hver time eller 44 børn hver eneste dag er de skræmmende tal på svangerskabsafbrydelse alene i Norge – over 16.000 om året¹¹. I Norden lå det samlede antal i 2007 på 78.700 aborterede børn¹².

¹¹ Kilde: Livsvernorganisasjonen Menneskeverd, Norge

¹² National Institute for Health and Welfare. www.stakes.fi/tilastot/statisticsbytopic/reproduction/nordabortions.htm

Det svarer til 215 aborterede børn hver eneste dag eller ni i timen. Abortlovgivningen er først og fremmest en kollektiv falliterklæring, fordi budskabet til kvinden er at samfundet og omgivelserne ikke er parate til at hjælpe hverken hende eller barnet i en vanskelig situation. For et sind, der i begyndelsen af en graviditet er særlig sårbart og som egentlig havde brug for ekstra ømhed og beskyttelse, slukker et sådan budskab alt håb og ingen anden udvej synes mulig.

Når aborttilhængerne fortrinsvis har koncentreret sig om at gøre prævention lettilgængelig i stedet for at opfordre både kvinder og mænd til at tage ansvar for deres egen seksualitet, og i stedet at sikre mødre med uplanlagt graviditet tilstrækkelig social og økonomisk til selv at kunne tage vare om sit barn, kan man ikke undres over at aborttallene ikke falder nævneværdigt. Ja, i visse lande stiger dette tal til og med.

Fosterdiagnostik

Desuden ser vi, at den teknologiske udvikling inden for fosterdiagnostik har haft den paradoksale og uønskede virkning, at stadig flere børn med handicaps fravælges. I forlængelse af en kamp omkring definitionen af sygdomsbegrebet, er fostervandsprøver, ultralydsteknologi og genteknologi blevet betragtet som midler til sygdomsbekæmpelse, som kunne føre til reduceret lidelse¹³. Sygdom blev beskrevet som en utålelig trussel og lidelse som en tilværelse uden mening. Alvorlige arvelige sygdomme gav ret til abort. Værst er det gået ud over børn med Downs syndrom, som blev defineret som syge og nærmest erklæret for uønskede – flertallet sorteres fra under svangerskabet. Børn med rygmarvsbrok – *spina bifida* – løber en lignende risiko. Der er ikke længere plads til handicappede børn i vores idylliserede verdensbillede. Det fortæller os, at børn med særlige behov er helt afhængige af at have forældre med usædvanlig stor udholdenhed og heltemod, for at kunne afkræve staten den sundhedshjælp og de velfærdsgoder, de har brug for at kunne leve et værdigt liv.

Samfundets organisering

Vender vi blikket på et andet område, nemlig hvordan samfundet er organiseret, ser vi hurtigt, at der stadig er stykke vej før dette sker på barnets præmisser. Vi har desværre skabt sociale og samfundsmæssige strukturer, der overser barnets egenværdi. Fordi en materialistisk tankegang længe har fået lov at definere mennesket som en produktionsenhed og arbejdet som det højeste gode, betragtes ”ikke-produktive” individer som unyttige samfundsborgere og en byrde for fællesskabet. Beskæftigelsesforanstaltninger, sundhedspolitik, socialt sikkerhedsnet, skatteregler og uddannelsesforløb er udarbejdet for at fremme det indtægtsgivende og værdiskabende arbejde (i rent materialistisk forstand) og for at tilfredsstille voksnes udviklingsbehov er sket på bekostning af menneskets dannelse, videregivelse af menneskelige værdier og traditioner, beskyttelse og anerkendelse af de såkaldte ikke-producerende individer (børn, hjemmegående mødre, syge, ældre og dem, der står udenfor samfundet). Når barnet er blevet et år indskrænkes kontakten til forældrene drastisk, når det sendes i vuggestue eller i dagpleje for at forældrene kan tjene staten. Barnets behov for forældrenes kærlighed og nære omsorg negligeres også op gennem skoletiden på grund af de stadig længere skoledage og de mange timer i skolefritidsordningen.

Dette billede af barnets situation viser en hel del nedslående faktorer, som må forandres.

Årsager

Der er flere grunde til disse forhold og de fordeler sig over forskellige trin af menneskets tilværelse. De mest grundlæggende årsager findes i udbredelsen af menneskefjendtlige og gudsfornægtende tankestrømninger: Materialismen (særligt udtrykt gennem marxismen), som fornægter Guds eksis-

¹³ Menneskeverds hjemmeside www.menneskeverd.org/?cat=18

stens og reducerer mennesket til organisk materiale; relativismen, der er åben for subjektive fortolkninger af de fællesmenneskelige morallove samt utilitarismen eller nyttefilosofien, der betragter mennesket som et middel til opnåelse af lykke og nydelse.

Dette påvirker den enkelte borgers holdning til sig selv og til sine medmennesker. Når mennesket ikke længere ses som skabt i Guds billede, er det ikke længere helligt og ukrænkeligt og kan behandles uden respekt. Når kærligheden ikke længere er det styrende princip, vil begærets, hadets og dødens logik i stadig højere grad gennemsyre de menneskelige relationer.

Hvilket smitter af på lovgivningen i det pågældende land. Der, hvor menneskeværdet ikke finder forankring i noget, der ligger udenfor og er større end mennesket selv, vil værdien af et menneskeliv variere med tiden, de herskende magtstrukturer og materielle levevilkår. Især fire lovændringer har påvirket barnets situation i negativ retning.

1. Retten til skilsmisse
2. Retten til selvbestemt abort
3. Indførelse af bioteknologisk-præget lovgivning uden et tilstrækkeligt etisk fundament
4. Indførelse af kønsneutral ægteskabslov

Hertil kan tilføjes en sundhedspolitik, der i stadig højere grad har defineret det mest intime rum mellem manden og kvinden som et spørgsmål om biologisk sundhed.

Ved indførelse af retten til skilsmisse brød man forudsætningerne i den hellige pagt mellem mand og kvinde, som Gud havde sammenføjet, og man så bort fra at ægteskabet er lige så meget til for barnets som for ægtefællernes skyld. Ægteskabet er den ramme, der giver barnet den tryggeste opvækst, giver det følelsesmæssig og materiel stabilitet i de mest sårbare år af sit liv. Med retten til skilsmisse undsiger de voksne ikke blot pagten med hinanden, men bryder også kontrakten med barnet, og vi ved alle noget om den pris, en barn betaler, når dets mor og far vælger at gå hver sin vej og barnets loyalitet slides mellem de to. Dette er sandsynligvis den faktor, som kaster fleste mørke skygger over vore børns tilværelse i dag. Langsomt begynder vi at indse nødvendigheden af at give mænd og kvinder værktøjer til at sætte dem i stand til at vælge den rette livsledsager, og at tilbyde dem en ægteskabsforberedelse, som gør dem i stand til at afgive et frit og velovervejet løfte om livslang kærlighed, og at de magter at leve det ud i praksis.

Loven om selvbestemt abort overser helt det ufødte barn som et retssubjekt og faderens medansvar for barnet. Abortlovgivningen og den bioteknologisk inspirerede lovgivning bryder ægteskabets status som livets helligdom og som et eksklusivt forhold mellem mand og kvinde. Den kønsneutrale ægteskabslov, som for nylig er blevet vedtaget i flere af de nordiske lande, går endnu videre; den ophæver den biologiske forbindelse mellem barnet og forældrene og fratager barnet dets grundlæggende ret til en mor og en far.

4. BARNET I CENTRUM

Når vi nu har skaffet os et overblik over barnets civile og gudgivne ret, og over den virkelighed barnet vokser op i, vil jeg skitsere nogle veje til at forbedre barnets situation. Egentlig finder vi dem angivet i Jesu egne ord til os, men vi er ofte sene til at opfatte, for at trænge til at forstå overføringsværdien i Jesu ord udtalt for næsten 2000 år siden har for vor egen livssituation.

At tage imod barnet i Jesu navn

Det første skridt er at tage Jesu opfordring om at tage imod barnets i hans navn bogstavelig. Vi kan læse både i Matthæus- og i Lukasevangeliet, at Jesus siger: ”Den, der tager imod dette barn i mit

navn, tager imod mig” (Mat 18,10; Luk 9,48). Det er nødvendigt, at vi forstår vigtigheden af at tage imod barnet i Jesu navn, påpeger Origenes¹⁴, at erkende Kristus som reelt nærværende i det lille barn, der undfanges og fødes. Som kristne har vi et specielt kald til at vise denne indre virkelighed frem ved barnets tilblivelse. Barnet er i sin uskyld, renhed og sårbarhed så Kristuslignende som det er muligt for et menneske at være. Forstår vi det, kan vi ikke andet end at tage imod barnet med den dybeste ærefrygt, uanset hvornår det melder sin ankomst, uanset i hvilken sundhedsmæssig forfatning det er, uanset i hvilken familiesituation det fødes ind i. Det er Jesus Kristus selv vi tager imod”

Dette vil hjælpe os ægtefæller med at forstå det ægteskabelige samliv i hellighedens lys, til at opda-ge det fantastiske samarbejde med Skaberens et frugtbart samleje er, til at værdsætte kampen og arbejde med at opfostre endnu et barn, selv på bekostning af nattesøvn og kræfter man ikke troede man havde – det er jo Kristus selv vi møder i barnet!

I lyset af de seneste tiders fokusering på seksuelle overgreb mod børn giver det særlig mening at se på barnets integritet med udgangspunkt i dets Kristuslighed. Barnets totale tillid til de personer, som omgiver det, og barnets uskyld og renhed, må indgyde os med den allerdybeste respekt. Ingen har ret til at misbrug et barns tillid, udsætte det for indtryk eller handlinger – hvad enten det drejer sig om billeder, ord, fagter eller berøring – som krænker eller skader barnets ubevidste hellighed. Overgrebsproblematikken viser os også vigtigheden af, at familien giver barnet al den kærlighed og moralske værdigrundlag, det har brug for som voksen at kunne forholde sig til andre på en afbalanceret, retfærdig og empatisk måde.

Barnet i centrum

Næste skridt er det Johannes Paul II foreslog i sin apostolske formaning *Familiaris Consortio* fra 1986. Det er lige så indlysende som det er enkelt: her påpeger han, at en grundlæggende opgave for Kirken er at åbenbare og at fremme Kristi eget eksempel med at sætte barnet i hjertet af Guds rige således som Han selv gjorde det, da han sagde: ”Lad de små børn komme til mig, det må I ikke hindre dem i, for Guds rige er deres”. Med andre ord: **at sætte barnet i centrum!**

At sætte barnet i centrum, at gøre barnet og dets behov til udgangspunkt for hvordan vi organiserer vore samfund – i første omgang familien, dernæst det omgivne samfund – er vejen frem mod en mere menneskelig verden ved at lade Guds vilje ske på jorden som i Himlen.

At gøre barnet til udgangspunkt for vore samfundsstrukturer – hvad ville det indebære? At barnet garanteres retten til liv fra undfangelse og som konsekvens heraf også alle personer, der anses for at være små, svage, ligge samfundet til last – de syge, fattige, ældre, dem udenfor samfundet. Det ville betyde, at embryoer, fostre og børn med særlige behov fik en grundfæstet ret til ekstra pleje; at forældre, som fik at vide at deres kommende barn havde et handicap, ville få beskeden: ja, men vi står til rådighed for barnet og jer uanset hvad! At forældre til et barn med f.eks. Downs syndrom ville høre: ja, barnet har dette lille ”ekstra” – det stiller jer over for en udfordring, men vi vil yde jer og barnet den ekstra hjælp!

At sætte barnet i centrum ville betyde, at arbejdsliv og orlov blev organiseret således, at barnet fik mest mulig tid med sine primære omsorgspersoner – forældrene! Det ville igen betyde, at familien fik mere tid til at være familie. Det ville have den effekt, at skatte- og velfærdsordningerne tog hensyn til familiernes reelle omsorgs- og forsørgerbyrde, og at økonomien blev ordnet efter et gensidighedsprincip i stedet for at være styret af profit. Dette ville så medføre, at kærlighedsarbejdet –

---

¹⁴ Origenes, *Commentary on the Gospel of Matthew*, bog XIII, 18

eller omsorgsarbejdet, som staten ynder at kalde det – ville blive økonomisk værdsat og medregnet i bruttonationalproduktet.

Som Kirken og som troende er vi kaldet til at virkeliggøre Guds rige på jorden. Det er faktisk afgørende for vore samfund, at vi efterlever Kristi eksempel ved at sætte barnet i centrum af Guds rige. Barnet har brug for sine forældres kærlighed; det har brug for en familie at vokse op i for at kunne blive en god samfundsborger. Og samfundet har brug for at blive formet efter de svageste og mest sårbare behov for at det kan blive godt at leve i. Dette behøver ikke at forblive en utopi! Jo flere der begynder at opbygge familien og samfundet med udgangspunkt i barnets behov for kærlighed og ømhed, jo hurtigere vil vi se en afgørende ændring i folks holdninger, i alle menneskelige relationer, i myndighedernes prioritering i vore lande. Jeg vil udfordre alle til at give denne idé videre. Da vil vi bidrage til at fremme det Paul VI og Johannes Paul II kaldte for Kærlighedens civilisation.

En styrkelse af familien

Det tredje tiltag jeg her vil fremhæve er styrkelsen af familien. Vi ser, at vore myndigheder i al for høj grad først reagerer, når skaden er sket, når familien er brudt sammen. Samfundsomkostningerne ved en sådan lappeløsningsmentalitet er enorme. Derimod viser det sig, at forebyggende tiltag uden sammenligning er meget rimelige og har en langt større effekt. I Norge ser vi, at samfundsomkostningerne som følge af skilsmisser løber op i tusindvis af mio. kroner til afbødning af sygefravær, psykiske problemer, nedsat arbejdsstyrke, dobbelt husholdninger, øgede overførselsindkomster osv. Til sammenligning bevilliger den norske stat kun fire mio. kroner (!!!) til frivillige organisationers forebyggende indsats på samlivsområdet. Det er helt utroligt og dette beløb er oven i købet blevet reduceret med to mio. kroner siden sidste år.

Den mest effektive måde at beskytte barnet og dets rettigheder på er ved at styrke familien med udgangspunkt i ægteskabet og den fulde anerkendelse af moder- og faderrollens kald og tjeneste, samt af moderen og faderens status som opdragere.

Ægteskabsforberedelse

Kirken har på verdensplan gennem mange år talt for en systematisk ægteskabsforberedelse. I rundskrivelsen *Familiaris Consortio* skitserede pave Johannes Paul II i 1986 hvordan en sådan forberedelse skulle opbygges i bispedømmene. Det har taget tid at omsætte denne udfordring i praksis; i Oslo katolske bispedømme blev Familiesenteret oprettet i sin nuværende form i 2002, og fra begyndelsen af 2005 kunne man tilbyde ægteskabsforberedende kurser. Noget tilsvarende bør implementeres i alle de nordiske lande.

Evangelisering af familien

Det er afgørende at udarbejde konkrete tiltag rettet mod familierne, som både gør familien til subjekt og objekt for evangeliseringen. Familien er ikke blot den vigtigste sociale læringsarena, men også en huskirke, den vigtigste formidler af den kristne tro til nye generationer og en vigtig skole for børn. At lære familierne at bede og gøre dem i stand til at blive gode og kærlige forældre er et uendeligt værdifuldt bidrag til at gøre verden til et bedre sted at leve for vore børn.

Forældre: Vis Guds kærlighed!

Til sidst vil jeg nævne noget, som pave Johannes Paul II fremhævede i *Familiaris Consortio* og som kan være stærkt medvirkende til at forbedre barnets situation. Han siger, at når vi som ægtefæller erfarer glæden ved at blive forældre, får vi et nyt ansvar af Gud: At vi overfor barnet er det synlige tegn på Guds kærlighed. Tænker vi nogensinde over det? **At være et synligt tegn på Guds kærlighed.** Jeg tror, at alle forældre ofte har brug for at blive mindet om det, for det har betydning for hvordan vi som forældre taler med vore børn og hvordan vi behandler dem. Det handler om at være

til stede, når barnet har brug for os. At vi for børnene er det synlige tegn på Guds kærlighed, at vi møder dem med tålmodighed og velvilje, med hjælpsomhed og i sandhed, ved at vise hensyn, omtanke, barmhjertighed og tillid. Hvilken forskel vil det ikke betyde, hvis alle børn vokser op i en sådan bekræftende og dog opdragende, ubetinget kærlighed! En positiv, gensidig og selvforstærkende kærlighedsrelation ville vokse frem – og genspejle Treenighedens indre kærlighed.

Barnet evangeliserer forældrene

Så ville vi også erfare det under, at barnet taler til os om Gud, at det evangeliserer os forældre. Jeg er vis på, at mange forældre har oplevet, at Gud har talt gennem deres børn – nogle gange på en uventet og overraskende måde; andre gange som en bekræftelse af denne smukke bolig barnet er for Helligånden og hvilke kreative teologer børn intuitivt kan være. Jeg vil fortælle to små anekdoter for at illustrere dette: ved en lejlighed, da vores familie i løbet af et døgn skulle beslutte sig for om vi skulle flytte til et fjerntliggende land eller ej, udbrød min fjerde søn, som dengang ikke var fyldt fem år, spontant: - Men mor, så må vi bede rosenkransen for at få vished om hvad Gud ønsker vi skal gøre! Det gjorde vi og beslutningen var enstemmig; vi rejste og fik tre velsignede år. Ved en tidligere lejlighed, da min ældste søn var lidt over to år, sad han en aften på sengekanten og filosoferede og han nåede frem til at Gud var blå. – Jaså, svarede jeg, lidt vantro, hvordan ved du det? – Jo, mor, vi kan jo ikke se God, derfor må han være blå som Himlen!

I sådanne vidunderlige øjeblikke, når vi i glimt opdager Kristus i vores eget barn, ser Guds billede virkeliggjort i vore egne arme, da kan vi udbryde: – Er det Dig? Min Gud, er det Dig?